

K N J I G A

Matic Majcen

Udarec v Ahilovo tetivo leveice

Roger Scruton

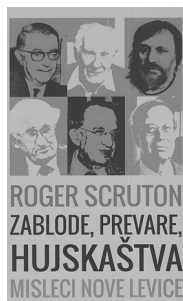
**Zablode, prevare, hujskaštva: misleci
nove leveice**

Družina | Ljubljana 2019

Slovenski knjižni trg je na področju družbenokritične misli še vedno precej neuravnotežen, saj večina založb še vedno skrbi, da so bralci založeni predvsem z literaturo, ki se po svojih vrednotah in stališčih jasno uvršča na levi ideološki pol. Prav zato je nadvse zanimivo odpreti kakšnega izmed redkih odmevnejših primerkov, ki ga ponuja nasprotna stran, ki se v naši (post)tranzicijski realnosti še vedno vzpostavlja na noge in nasploh redko ponudi zares kakovostne monografije s področja družboslovja. Založba *Družina* je lani izdala knjigo britanskega avtorja Rogerja Scrutona, ki je nato pri 75 letih preminil prav na začetku leta 2020. Več največjih britanskih medijev je njegovo zadnje slovo pospremlilo z navedbo, da je bil Scruton „največji konservativec naše dobe“ in dejansko to oznako vsaj v smislu njegove pripadnosti politični desnici potrjuje tudi njegovo pisanje. Scruton je bil sicer sila vsestranski avtor, ki je med svojo poklicno potjo napisal več kot 50 knjig in je z njimi posegal na področje ar-

hitekture, vinarstva, lova, klasične glasbe, prava, kritične misli ter proze. Kot v spremni besedi poudarja Aljoša Kravanja, se je Scruton za konservativca prvič deklariral „v času, ko je akademska srenja ta izraz uporabljala izključno kot psovko, namreč v dobi vlade Margaret Thatcher“. Vseeno pa sam še zdaleč ni bil odkrit zagovornik kontroverzne premierke, temveč je kot urednik konservativne revije *The Salisbury Review* političarko kritiziral z vidika njene lastne politično-ideološke pozicije, kar ga že v izhodišču naredi za sila zanimivo pozicioniranega misleca.

Knjiga *Zablode, prevara, hujskaštva* je pod naslovom *Thinkers of the New Left* izšla že davnega leta 1985 v obliki zbornika Scrutonovih esejev iz revije *The Salisbury Review*, v katerih je kritično pisal o avtorjih z leveice. Izdaja takrat ni bila osamljena, saj jo je kmalu nasledil še z afirmativno usmer-



jenima zbornikoma *Conservative Thinkers* (1988) in *Conservative Thoughts* (1988). Pričujoča monografija, v izvirniku izdana leta 2015, je v primerjavi s prvo precej predelana in vsebinsko spremenjena, glavni razlog pa je ta, da je kar nekaj avtorjev, ki jih je obravnaval v takratnem pisanju, nekoliko utonilo v pozabo, medtem ko so se na sceni pojavila nova imena, ki so se dobro vklapljala v njegovo kritiko (Slavoj Žižek je najočitnejši primer tega). Knjiga *Thinkers of the New Left* je ob izidu v Veliki Britaniji veljala za zelo kontroverzna in večinoma zavrnjeno, to pa predvsem zaradi že tako opaznega protitha-

tcherskega sentimenta v takratni družbi, s čimer je knjiga zgolj dolila goriva na ogenj protikonservativnega gneva, ki ga je vodil dobršen del intelektualne srenje. To avtor v dokaj nenavadnem, zelo osebno napisanem uvodu, kakršnega redko prebiramo v resnejših publikacijah, poudarja tudi sam. Kot zapiše, je knjiga zaradi ogorčenega sprejema privedla nič manj kot do konca njegove univerzitetne kariere, saj so njegovi kolegi začeli dvomiti v njegove intelektualne sposobnosti. „Knjiga je bila sprejeta z zasmehovanjem in zgražanjem, kritiki so se kar prerivali med seboj za priložnost, da bi pljuvali po truplu,“ preberemo že na prvi strani knjige.

Po eni strani se s tem ponovno takoj pojavi očitek avtorju – je kaj drugega sploh moč pričakovati tudi pri tej novi izdaji? Ali lahko avtorja, ki kani velike mislece našega časa – od Foucaulta, Habermasa, Althusserja, Deleuza, Badiouja pa vse do Žižka – enega za drugim rušiti v dokaj kratkih poglavjih, nato pa njihovem delu na naslovnico za povrh nalepiti še gneva polno etiketo „zablod, prevar in hujskaštva“? Že ta prvi vtis vzbudi tudi nepoučenemu bralcu sum, da gre za zelo ideološko nastrojenega avtorja, ki v pisanju že *a priori* blati vse, kar ne ustreza njegovim političnim in siceršnjim pogledom na svet. Prav zaradi tega burnega prvega vtisa nadaljnje branje knjige ponudi precej pozitivno presenečenje. Scruton se namreč kljub jedrnatosti svojega argumenta pokaže kot kritik, ki je vsekakor podrobno bral obravnavane avtorje, več kot očitno pa je tudi njegovo poznavanje in dolgotletno ukvarjanje s problematiko sodobne družbenokritične teorije, saj že uvodoma zagriže natanko v največje šibkosti levo

usmerjene kritične misli in to tam, kjer vse skupaj izvira – v marksizmu. Avtor v tem duhu poudari, kako je Marxov koncept komunizma v svoji utopični naravi absurden in kako pomembno je bilo za tega nemškega avtorja, da se je v *Kapitalu* in drugih zapiskih vseskozi izogibal, da bi ga zares v polnosti opisal, pri tem pa je to skrivanje pometal pod preprogo s trditvijo, da gre pri tej družbeni ureditvi prihodnosti pač za „zgodovinsko neizogibnost“. „Že kanček kritičnega pogleda razkrije, da Marxov ‘polni komunizem’ vsebuje protislovje: to je stanje, v katerem so vse koristi pravnega reda še vedno navzoče, čeprav ni prava; v katerem še vedno obstajajo vsi proizvodi družbenega sodelovanja, čeprav nihče ne uživa lastninskih pravic, ki so dotlej zagotavljale edini motiv za njihovo proizvodnjo.“

In s tem izhodiščem se odpravi kritizirat enega avtorja za drugim. Pri Ericu Hobsbawmu in njegovem konstrukcionizmu, še posebej v delu *Iznajdba tradicije*, pri katerem je vplivno pokazal, da so narodi umetni konstrukti, ki iznajdevajo pojem tradicije, da bi oblikovali arbitrarno zamišljeno skupnost, Scruton postavi prepričljiv protiargument, da ta avtor pri izgradnji opisane preproste slike (namen-sko) spregleda nekatere tradicije, ki so imele že stoletja pomembno vlogo pri izgradnji nacionalne zavesti. Avtorjev glavni primer takšne tradicije je obče pravo angleško govorečih narodov, ki obstaja že vse od 12. stoletja in se uporablja še danes ter je imelo pomembno vlogo pri povezovanju angleške družbe, bilo pa je tudi pomemben dejavnik gospodarskih sprememb in nasploh gonilo zgodovine. Podoben primer tvorijo mnoge manjše tradicije, kot so bo-

goslužbe katoliških občestev, pozdravi, molitve, bontoni, krona. „Nekatere od teh tradicij so zgolj malenkostnega pomena, druge so absolutno temeljne za skupnost, v kateri potekajo; in vse so dinamične, s časom se spreminjajo v odgovor na spreminjene razmere tistih, ki so navezani nanje, da držijo skupnosti skupaj spričo notranjih in zunanjih groženj.“ Pri Foucaultu se obregne ob njegov temeljni koncept *episteme*, v katerem vidi zgolj ponovitev marksistične teorije ideologije, pri tem pa ponovi mnogokrat slišani očitek temu pojmu, namreč relativizem, zaradi katerega ni mogoče določiti nekega privilegirane položaja, okoli katerega bi lahko gledali na družbo, če je mogoče prav vse zreducirati na neko širšo *episteme*. Scruton Foucaultu podobno kot Hobsbawmu očita poenostavljeno gledanje na zgodovino, pri katerem je analiza – vplivna kot morda res je – v določeni meri tudi sama fikcija, ki obrača pogled stran od dejstev, ki bi sliko naredili bolj kompleksno. Na primer, avtor kot problematično vidi že samo gledanje na oblast kot nekaj, kar arbitrarno ustvarja kategorije (npr. duševne bolezni in nenormalnosti) in s tem ustvarja svoje žrtve. Scruton opozarja, da bi tej isti oblasti – če bi seveda želeli – lahko po drugi strani pripisali tudi mnoge pozitivne zasluge, kot je vzpostavitev institucije družine, doma ter nasploh norm modernega življenja. Oblasti, ki je pri Foucaultu grozeča, skorajda distopična, bi morali pripisati tudi zasluge za to, da kot civilizacija smo na točki, kjer smo.

Še toliko huje se Scruton spravi na Althusserja, ki ga obtoži, da je pisal v „samobrambnem tonu paranoika“, ki da se je zaklenil v svoj diskurz in ni bil sposoben

sprejeti argumentov nikogar, ki ni sprejemal njegovih „diktatorskih pogojev“. Scruton se pri kritikah brez zadržkov večkrat ustavi tudi pri zasebnem življenju svojih subjektov. Althusserjev umor lastne soproge poveže z govoricami o njenih nasprotujočih stališčih in v tem dejanju uvidi „grozljivo logiko“. Umor, ki je bil uradno pripisan Francozovi neprištevnosti, namreč vidi nič manj kot „poustvarjanje tragedije, ki so jo pretrpeli prebivalci Rusije, Kitajske, Severne Koreje, Vietnama, Kambodže in Vzhodne Evrope,“ oziroma kot „tragedijo, ki neizogibno sledi, če paranoidni sum izpodrine naravno pravo kompromisov.“ Spet drugje Lacana opiše kot „čudaškega psihiatra“, pri katerem se mu zdi paradoksalno, da je promoviral parolo, da „spolnega odnosa ni“, saj da je v resnici sam bil „serijski zapeljivec, pred katerim ni bila varna nobena ženska, celo njegove klientke ne.“ Njegove formule vidi kot nesmisle, ki funkcionirajo tako, da dajejo vtis neomajne gotovosti, Lacan pa da je bil zaradi tega nič manj kot slepar. Pri Žižku izpostavi njegove neposredne retorične prijeme, ki se pogosto zatekajo v vprašanja bralcu. Scruton pravi, da se Žižek k temu zateče zato, ker mu na teh ključnih mestih zmanjka argumenta, zato se raje „skrije za kakšno retorično vprašanje, v katero strpa vsa skrivnostna zaklinjanja lakanovske liturgije.“ Scruton sledilce teorij tovrstnih mislecev (pa tudi denimo Deleuzovih) označi za vernike. Nekje v knjigi denimo pripomni, da je dejstvo, da so knjigo, kakršna je *Tisoč platojev*, v zadnjih desetih letih večkrat ponatisnili, „žalostna priča tega, kaj danes pomeni visoka izobrazba iz humanistike“.

Čeprav tovrstni poudarki kažejo, da knjiga *Zablode, prevara, hujskaštva* res ponuja samo serijo čustveno zaznamovanih kritik, pa se na več mestih Scruton pokaže kot dober poznavalec obravnavanih avtorjev. In kot v spremni besedi opozori že Kravanja, sta v resnici samo dva avtorja deležna zares izrazito negativne ocene, in sicer Lacan in Deleuze, medtem ko se avtor pri ostalih venomer potrudi, da jim pripiše tudi določene zasluge, pa čeprav manjšinske. Pri analizi Foucaultovega poznega obdobja zapiše, da je se je s svojo vrnitvijo h Grkom takrat že hudo bolni avtor „normaliziral“ ter da njegovo pisanje nasploh zaznamuje „bujna domišljija in čudovit slog“. Scrutonova teza je, da je Foucaulta v času, ko je že bolehal za AIDS-om in je veliko časa preživel po bolnišnicah, „razorožila resničnost“, saj so zanj lepo skrbeli prav v takšnem tipu institucije, kakršno je v zgodnjem opusu kritiziral sam. S tem je, kot pravi Scruton, Foucault ob koncu življenja „končno odrasel“, s Sartrom pa je „odšel dol v pekel, kjer prebiva Drugi.“ Kot še zapiše, Foucault s svojim levičarstvom v resnici ni kritiziral resničnosti, temveč se je branil pred njo ter da je „normalnost, ob vseh njenih pomanjkljivostih, edino, kar imamo.“ Scruton se večkrat izkaže za podrobnega bralca obravnavanih avtorjev in na več mestih natančno analizira posamezne odlomke njihovih ključnih del, pa čeprav pri tem pokaže premalo motiva, da bi jih zares razvozlal in se do konca poglobil v njihov teoretski aparat. Pri Badieuju vzame odlomek iz *Matematike transcendentnega*, a namesto analize dvigne roke ter zapiše, da

obstaja možnost, da mu ni uspelo dojeti, kaj opisuje avtor, vendar da mu „nekaj daje slutiti, da je v njih manj, kot se kaže na prvi pogled“.

Ob teh vzvišenih površnostih in osornostih, ki so kljub vsemu redke, pa v oči vendarle pade dejstvo, da je že sam izbor avtorjev, ki jih Scruton jemlje v analizo, motiviran s tem, da gre pač za pisce, ki prihajajo z nasprotnega ideološkega pola, ne pa s tem, da bi zares želel podvomiti v njihove koncepte, ker ne zdržijo neke znanstveno-kritične argumentacije. Beseda „levičarski“ se v knjigi znova in znova ponavlja kot krovni očitek tem avtorjem, ki tudi že vnaprej napoveduje negativno sodbo. Roko na srce, Scruton tega odkrito ideološkega pristopa ne bi zares potreboval, saj tudi brez tega dejansko ponudi obilico zanimivih izhodišč in kritičnih interpretacij, ki morda niso nove, so pa povsem na mestu in so večkrat tudi dobro izražene. Presenetljivo je torej, zakaj bi avtor s takšnim renomejem in nespornim intelektualnim ozadjem sploh potreboval takšno opiranje na ideološko lupino, če pa bi mu že kritična analiza ponudila dovolj materiala za bolj kredibilno, predvsem pa tehtnejšo in bolj strokovno delo, ki bi dejansko temeljilo na moči argumenta. Prav zaradi tega je knjigo *Zablode, prevare, hujskaštva* potrebno brati s previdnostjo razbiranja semena od plevela, knjigo, v kateri je avtor podlegel skušnjavi, da si je dal duška z nekoliko pretiranim zmerjanjem obravnavanih avtorjev, kot pa da bi želel zares napisati povsem strokovno zastavljeno monografijo.